



TÜRK DÜNYASINDA REPRESSİYA-SOVYETLER DÖNEMİNDE TÜRK HALKLARINA YAPILAN BASKILAR VE ZULÜMLER İNCELENMESİ

Tunahan Eren ARSLAN*

*Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tunahan.arslan@hbv.edu.tr

Received Date:05.08.2023 . Revised Date:. 28.09.2023. Accepted Date:02.10.2023

Copyright © 2023 Tunahan Eren ARSLAN. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

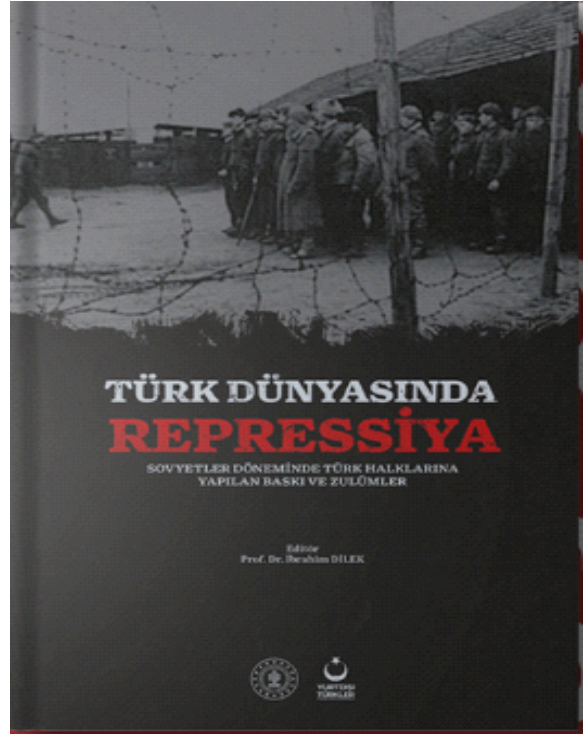
Sözlük anlamı itibarıyla, “baskı, baskılama, zaptetme, zorla önleme, psikolojik baskı” anlamlarına gelen *repressiya*, genel olarak SSCB’de Stalin’in iktidarda kaldığı dönem içinde (1924-1953) uyguladığı politik baskıları tanımlamak için kullanılmaktadır.

Stalin döneminde sistemli bir şekilde uygulanan, 1937-1938’de doruğa ulaşan ve kaynaklarda “repressiya”, “kızıl kırgın”, “kızıl terör” olarak adlandırılan baskı politikaları sonucunda, toplumun münevver sınıfından binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Özellikle Sovyet sonrası dönemde yapılan araştırmalar, bu dönemin baskı politikalarının etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde açığa çıkarmış ve bu etkilerin günümüze kadar sürdüğünü göstermiştir. Birliğin bütün halkları bu politikalardan etkilenmiştir; ancak sürecin her topluluk üzerinde yarattığı yıkım aynı düzeyde değildir. Prof. Dr. İbrahim DİLEK’in editörlüğünde hazırlanan bu eser, Repressiya döneminin Türk dünyasına olan etkilerini bilimsel ve geniş bir bakış açısıyla ele almaktadır.

Her birinde derinlemesine bir inceleme sunularak okuyuculara önemli perspektiflerin sunulduğu 21 makaleden müteşekkil bu kitap, Türk dünyasında yaşanan Repressiya dönemini kapsamlı bir şekilde incelediği için önemli bir boşluğu doldurmakla kalmayıp aynı zamanda gelecekte yapılacak çalışmalar ve araştırmalar için değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanı **Mehmet Nuri ERSOY**’un “Ön Söz” ve YTB Başkanı **Abdullah EREN**’in “Sunuş” yazısı ile başlayan bu kitapta Stalin döneminde çeşitli zulümlere maruz kalan Türk toplulukları, bilim insanları, aydın ve sanatçılar ele alınmaktadır. Kitapta Repressiya döneminin Türk dünyasına etkileri kapsamlı bir şekilde bilimsel açıdan incelenmekte; konu kamuoyunun ve akademinin dikkatine sunulmaktadır.

“Giriş” kısmı **Prof. Dr. Ahmet BURAN**’ın “Sovyetler Birliği ve Repressiya” (s. 11-45) başlıklı makalesiyle okuyucuyu selamlamaktadır. Bu makalede ana hatlarıyla Türk-Rus ilişkileri ve Sovyetler Birliği’nin kurulması süreci ile Sovyetler Birliği ve Repressiya





anlatılmıştır. Repressiya teriminin izinin sürüldüğü bu makalede; sürgün, ceza ve çalışma kampları, Stalin dönemi yargı ve ceza organları, Repressiya'nın amaç, kapsam ve yürütülme biçimini içeren Repressiya Yasası ile Sovyet Dönemi katliamlarının ve Repressiya'nın nedenleri açıklanmıştır:

Repressiya, Stalin'in parti ve ülke üzerindeki gücünü, hâkimiyetini artırıp sağlamlaştırmak; Troçki ve parti içindeki diğer siyasi rakiplerinin etkisini ortadan kaldırmak; yaratılmak istenen Sovyet tipi insana aykırı değerleri ve kişileri yok etmek için 1937-1938 yıllarında etkin bir şekilde süren keyfi tutuklama, yargılama ve infaz süreçleridir. Bu infaz süreçleri içinde çok sayıda idam, kurşunlayarak öldürme, sürgün ve kamp cezalarını barındırmaktadır. Bütün bu cezaların belki de en ağırı, öldürülen kişilere sıkılan kurşunların parasının, 'devlet malı harcandı' denilerek yakınlarından talep edilmesi ve alınmasıdır (Buran 2023: 43).

“Suçlamaya niyetli olunca kanıt bulunur.” epigrafi ile başlayan “Giriş” kısmının ikinci makalesi **Prof. Dr. İbrahim DİLEK**'e aittir. “Türk Dünyası Edebiyatında Repressiya” (s. 47-98) başlıklı makalede, SSCB'nin kuruluşundan başlayarak Stalin'in ölümüne kadar devam eden zaman içinde birbirini takip eden uygulamaları ve mağdurlarının yaşadıkları Repressiya dönemine odaklanarak incelenmiştir. Değerlendirmeler yapılırken yalnızca Türk dünyası edebiyatlarından örneklerle yetinilmemiş, okuyucuya bütüncül bir bakış açısı sağlamak için yeri geldikçe Orlando Figes'in *Karanlıkta Fısıldaşanlar Stalin Rusya'sında Özel Yaşam*, Aleksander Soljenitsin'in *Gulag Takım Adaları*, Vasili Grossman'ın *Her Şey Geçip Gider*, Arthur Koestler'in *Gün Ortasında Karanlık*, Svetlana Aleksîyeviç'in *Kadın Yok Savaşın Yüzünde*, Anatoli Rıbakov'un *Arbat Çocukları 1935 Yılı ve Sonrası* adlı eserleriyle Eugenia Ginzburg'un *Anafora Doğru ve Anaforun İçinde* adlı eserlerinden yapılan örneklemeler ve değerlendirmeler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Repressiya'nın ortaya çıkardığı ölümcül şartlardan hayatta kalmayı başaran tanıkların epik bir tarzda kaleme aldıkları öz yaşam öyküleri, bu öykülerin edebiyata yansımış halleri ve bilimsel kaynaklar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Repressiya mağdurlarını anlatan edebî eserler yer almış olmakla birlikte aynı zamanda Stalin terörünün sürekliliğini ortaya koymak için Repressiya öncesi ve sonrasında da belgesel nitelikli gerçek, yaşanmış olaylara ve hikâyelere yer verilmiştir.

Kitabın ana bölümü olan “Türk Dünyasında Repressiya” **Prof. Dr. İbrahim DİLEK**'in “Altay Cumhuriyeti'nde (Oyrotya) Repressiya” (s. 101-149) makalesi ile başlar. Altay Cumhuriyeti'nde 10.618 kişinin Repressiya mağduru olduğunun vurgulandığı makalede, Altay'da devletin totaliter yapısını güçlendiren politik baskılar beş döneme ayrılmıştır. Altay'da Repressiya mağduru olmuş aydın, sanatçı ve devlet adamlarından bir kısmının tanıtılmasının ardından SSCB döneminde Aştay'da uygulanan Repressiya politikalarıyla ilgili literatür değerlendirilmiştir.

Daha sonra **Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ** ve **Doç. Dr. Aqil MEMMEDOV**'un “Azerbaycan'da Kızıl Şiddet: Repressiya Dönemi” (s. 151-171) başlıklı makalesi gelmektedir. Repressiya politikasının anlaşılması için Stalin'in ve Stalinist düşüncenin anlaşılması gerekliliğinin vurgulandığı makalede, Sovyetler Birliğinde Azerbaycanlılara uygulanan sürgünler üç aşamaya ayrılmıştır. Repressiya'nın oluşumunun, Azerbaycanlı aydınların ve Repressiya ile ilgili araştırmaların değerlendirildiği makalede, bu on yıllık baskı ve katliam sürecinin kendi tarihine yabancı, kendi toplumunu öncelemeyen sadece sosyalist kimlik içinde kendine yer arayan bir yurttaş tipi ortaya çıkarmasına karşılık Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası bu ruh halinden hızlı bir şekilde kurtulma gayretini ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

Stalin *homosovyeticus* yaratma hedefi doğrultusunda, toplumsal hayat alanı içinde toplumları tarihlerinden ve kültürlerinden koparmayı amaçlamıştır. Ortaya çıkarılmak istenen ‘Sovyet insanı’ sosyalist tanımlamada kendini bulan yeni sosyopolitik, sosyoekonomik rejimin bir unsuru ve tüm feodal



özelliklerinden sıyrılmış birey olarak görülmüştür. Bu kapsamda tarih, edebiyat gibi kültürel alanlarda yeni bir gerçeklik inşa edilmiştir. Stalinist bakış açısı kültürü sadece etnografik bir malzeme olarak görmüş folklorik bir çeşitlilik olarak tanımlamıştır. İşte bu tavır Azerbaycan'da çeşitli alanlardaki entelektüellerin, kanaat önderlerinin çeşitli suçlamalarla ya sürgüne gönderilmelerini ya da idam edilmelerini beraberinde getirmiştir (Beşirli-Memmedov 2023: 170).

“Başkurt Türklerinde Repressiya” (s. 173-194) başlıklı makalede **Prof. Dr. Mustafa ARSLAN** ve **Dr. Öğr. Üyesi Salih Mehmet ARÇIN**, Ruslarla ilişkilerin başladığı ilk zamanlardan itibaren çeşitli baskılara ve haksızlıklara maruz kalan Başkurt Türklerinin, Repressiya döneminde de uygulamalardan en çok etkilenen topluluklardan biri olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihsel süreçte Başkurt Türklerinin, Çarlık Rusya'sıyla başlayan ve Sovyetler Birliği yönetimiyle devam eden Rus merkezîyetçi ve özellikle İdil-Ural bölgesinde yaşayan Türk topluluklarının tedricen asimilasyonuna yönelik politikaların öncelikli hedeflerinden biri olduğu vurgulanmıştır.

Prof. Dr. Bülent BAYRAM ve **Doç. Dr. Yelena PERPELKINA**'nın kaleme aldıkları “Çuvaşlarda Repressiya” (s. 195-219) başlıklı makalede; Repressiya'nın Çuvaş dinî ve kültür hayatına etkileri açıklanmış, Repressiya döneminde çeşitli şekillerde baskıya uğrayan Çuvaş yazar, şair ve edebiyatçıların kısaca hayat hikâyeleri ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Rusya'da Repressiya'dan etkilenmeyen hiçbir topluluk yoktur. Ancak her topluluğun geçirmiş olduğu tarihî süreçler başta olmak üzere pek çok etken sebebiyle Repressiya'nın her biri üzerindeki etkisinin aynı düzeyde olmadığı vurgulanmıştır:

Çuvaşlar arasında repressiyadan etkilenen yazar, şair, gazeteci gibi toplumun aydın tabakasının genel olarak Rusya ve devrim aleyhinde aktif bir muhalefetinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle Müslüman Türk toplulukları arasında daha yoğun karşılaştığımız kadimci-ceditçi gibi ayrımlar Çuvaşlar arasında mevcut değildir. Neredeyse bütün aydın tabaka Rusya'nın kontrolü altında açılmış olan okullardan mezun olmuştur. Bu bakımdan dönemin idaresi için muhalif kabul edilebilecek bazı söylemler tanıklansa da aydınlar arasında genel anlamda Rus devletine karşı, Rusya devletinden ayrılma düşüncesine odaklanan bir düşünce hiçbir zaman alçak ya da yüksek sesle dillendirilmemiştir. Bu nedenle de Müslüman Türk topluluklarının aydınlarının repressiya döneminde maruz kaldığı “Panislamist” ya da “Pantürkist” gibi suçlamalar, Çuvaşlar için söz konusu edilmemiştir. Hem Müslüman olmamaları hem de Rusya Türkleri arasındaki birlik idealinden uzak olmaları sebebiyle bu suçlamaları gerektirecek bir husus Çuvaş toplumu içinde ortaya çıkmamıştır. Repressiya kurbanı Çuvaşlar genel olarak Sovyet devrimi karşıtı faaliyette buldukları suçlamasıyla sürgün edilmiş, çalışma kamplarına gönderilmiş ya da kurşuna dizilmiştir (Bayram-Perepelkina 2023: 218).

“Hakas Türklerinde Repressiya” (s. 221-275) başlıklı makalede **Doç. Dr. Erhan AKTAŞ**, konuyu üç farklı alt başlık altında incelemiştir. Bunu yaparken kronolojik bir sıralama izlenmiştir. İlk olarak 1928-30 yıllarını kapsayan ve o günkü Hakas topraklarındaki baskın ekonomik üretim biçimi olan tarım topraklarının topyekûn devlet eline geçirilme faaliyeti olan *kolektivizmden* bahsedilmiştir. Kolektivizm uygulamaları büyük oranda 1930'lu yılların ilk üç yılına kadar devam etmiş olmasına rağmen 30'lu yılların sonları ve hatta 40'lı yıllarda da bu mülksüzleştirme operasyonuna dair yeni suçlamalar ve davaların ortaya çıktığı da görülmüştür. Bu son örneğe dair bilgiler Siyasî Repressiya başlığı altında verilmiştir. Makalenin son ana başlığını oluşturan kısım ise Hakas topraklarında yeni yeni filizlenen okumuş ve aydın kesimin yine devlet eliyle kırılması ve hatta ortadan kaldırılması konusunu ele almaktadır. **Prof. Dr. Ufuk TAVKUL**, “Karaçay-Malkar Türklerinde Repressiya Dönemi” (s. 277-309) başlıklı makalesinde nüfus açısından Türk dünyası içinde büyük bir yer teşkil etmeyen ancak sahip oldukları binlerce yıllık kültürleri ile hem Türk dünyasına hem de Kafkasya halklarına kendilerini kabul ettiren Karaçay-Malkarlıların Repressiya dönemindeki edebiyatı ve Repressiya döneminde öldürülen Karaçay-Malkar aydınlarına dair değerlendirmeler yapmıştır. “Stalin Döneminde Repressiya: Karakalpak Türklerine Uygulanan Siyasî Baskılar ve Cezalandırmalar (1927-1953)” (s. 311-323) başlığını taşıyan makalesinde **Prof. Dr. Salih YILMAZ**, SSCB'nin uyguladığı Repressiya'nın Karakalpak Türklerinde ve Karakalpakistan'da derin izler bıraktığını; başlangıçta halka bağımsızlık, kendi



topraklarının sahibi olma, ayrı devlet kurabilme gibi imkânlar sağlanacağına dair umutlar vererek Sovyet Devletinin, Türk topluluklarında insanların birbirinden uzaklaştırılarak parçalama siyasetini uygulamış olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda günümüzde de anılmakta olan bazı Repressiya kurbanları hakkında bilgi verilmiştir. “Kazak Türklerinde Repressiya” (s. 325-393) başlıklı makalesinde **Doç. Dr. Cemile KINACI BARAN**, Sovyet yönetimi eliyle Kazak tarihini derinden etkileyen olayları dikkate alarak Repressiya sürecini, 1920-1938 yılları arasındaki yirmi yıllık süreç ile sınırlandırmıştır. Kazakistan’da yaşanan Repressiya, 1921-1922 Yıllarındaki Açlık, 1929-1933 Yıllarındaki Açlık, 1937-1938 Yıllarındaki Kızıl Kırgın/Aydın Katliamları, Kazakistan’daki Çalışma Kampları ve son olarak Repressiya Sürecinin Edebiyata Yansımaları olarak beş ayrı başlık halinde ele alınmıştır. **Prof. Dr. Ercan ALKAYA**, “Kazan Tatarlarında Repressiya” (s. 395-443) başlıklı makalesinde Sovyetler Birliği’nin genelinde olduğu gibi Tataristan’da da tutuklama, öldürme, sürgün gibi cezalarda toplumun üreten, sosyal ve kültürel hayatında rol oynayan aydınların hedef alındığı vurgulanmış; 1920’lerden sonra ve Stalin devrinde mağdur edilen, Tatar halkı için önem arz eden, Tatar tarihinde, edebiyatında, kültüründe iz bırakmış kimi aydınların ismine, doğum-ölüm tarihlerine, suçlanma sebeplerine ve akıbetlerine dair bilgiler paylaşmıştır. **Doç. Dr. Ebubekir GÜNGÖR**, “Kırgız Türklerinde Repressiya” (s. 445-479) başlıklı makalesinde Çanakkale Savaşı’nda önde gelen yetişmiş kadroların kaybedilmesinin Anadolu Türklüğüne etkileri ile Stalin döneminde yaşananların Kırgız Türklerine etkileri arasındaki benzerliğe dikkat çekmektedir:

1933 ile başlayan Kızıl Terör, 1937-1958 yıllarında doruk noktasına ulaşmış, Kırgız millî aydınlarının neredeyse tamamını yok etmiştir. 1936 yılından itibaren Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adıyla bağımsızlık geldiği sırada, millî Kırgız liderler ve ileride Bolşeviklere engel teşkil edeceği düşünülen muhtemel liderler saf dışı bırakılmıştır. Bu açıdan, Anadolu Türklüğünün yetişmiş kadrolarını kaybettiği I. Dünya Savaşı, özellikle de Çanakkale Savaşı’nda verdiği kayıplar ile benzeşmektedir (Güngör 2023: 478).

Prof. Dr. Zühal YÜKSEL, “Kırım Tatarlarında Repressiya” (s. 481-556) başlıklı makalesinde Kırım Tatarlarına uygulanan repressiyanın sadece Sovyet döneminde değil, 1783 yılındaki Çarlık Rusya’sının işgalinden günümüze kadar süren bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Bu minvalde Çarlık Rusya Döneminde Yaşanan Repressiya, Bolşevik İşgalinde Yaşanan Kıyım (1918), Kırım’da İç Harp Beyaz Generallerin Uyguladığı Repressiya, Bolşevik İşgali ve Uygulanan Repressiya bölümlerinden oluşan makale, Kırım’da Repressiyanın 21. yüzyıl şartlarında da hâlâ devam etmekte olduğu değerlendirmesi ile sona erer. “Kumuk Türklerinde Repressiya” (s. 557-574) başlıklı makalelerinde **Prof. Dr. Çetin PEKACAR** ve **Dr. Kamil ALİYEV**, tüm Sovyetler Birliği genelinde uygulanan siyasi baskılardan Kumuk Türklerinin de çok zarar görmüş olduğunu vurgulamışlardır. Kumuklara uygulanan siyasi baskıları anlamak için Dağıstan’ın coğrafi, jeopolitik ve çok etnisiteli yapısını anlamak gerekliliğine işaret edilen makalede, Kumuk bilim insanları ve yazarlar dezenformasyonlar, bunların feci sonuçları, halklara uygulanan soykırımlar hakkında ancak *Perestroyka* döneminde ve ulusal hareketlerin patladığı dönemde konuşmaya başlayabilmiş olmaları belirtilmiş ve konuyla ilgili yayınlar tanıtılmıştır. Bununla birlikte Sovyet iktidarının kurulmasından ve Sovyetler Birliği’nde Stalinist totaliter rejimin nihaî olarak kurulmasından sonra Kumukların da dâhil olduğu Kuzey Kafkasya ve Dağıstan’ın Türk ve Müslüman halkları dillerinden, tarihlerinden, dinlerinden ve kültürlerinden kopararak kimliklerinden arındırmayı amaçlayan politikasının hedefi hâline gelmiş oldukları dile getirilmiştir:

Yaklaşık 10 yıl içinde (1928-1938), Kumukları asırlık kültür ve tarihî hafızalarından mahrum bırakan iki yönlü bir alfabe reformu gerçekleştirildi. Sistematik bir şekilde gelişmeye başlayan millî eğitime kısıtlama getirildi. Dağıstan halkları arasında okuryazarlık açısından ilk sırada yer alan Kumukların aydınları tamamen yok edildi. Halkın ekonomik olarak en aktif kısmı (yaklaşık 3 bin kişi) “mülksüzleştirildi” ve Sibirya ve Orta Asya’ya sürüldü (Pekacar-Aliyev 2023: 563).



Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ'in “Nogay Türklerinde Repressiya” (s. 575-588) başlıklı makalesinde Çarlık dönemindeki Nogay katliamları, Bolşevik İhtilali sonrasında Nogay Türklerindeki Repressiya süreci ve Stalin dönemi sonrasındaki Repressiya süreci ele alınmıştır. “Kızıl Kırğın Siyasetinin Özbekistan'da Uygulanması” (s. 589-604) başlıklı makalede **Doç. Dr. Veli Savaş YELOK**, Özbekistan'da Sovyet rejiminin Kızıl Kırğın siyasetinin esaslarını, Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde Kızıl Kırğın uygulamalarına zemin oluşturan yapıları ve bunlarla ilgili uygulamaları ele almıştır. **Dr. Semih BABATÜRK**'ün “Sovyet Rejiminin Baskıcı Politikası ve Şor Türklerinde Repressiya” (s. 605-619) başlıklı makalesinde İhtilal sonrasında Dağlık Şorya'nın durumu, *Kulak* kavramı, Sovyet Birliği Ceza Kanununun 58. Maddesi ve “Sınıf Olarak Kulaklarla Mücadele”, Sovyet Rejiminin Baskıcı Politikalarının Mağdurları Olarak Şor Türkleri başlıkları ele alınmıştır. “Tuva Cumhuriyetinde Repressiya” (s. 621-669) başlıklı makalesinde **Doç. Dr. İlker TOSUN**, mağdurların kısaca biyografilerini vermiş, aldıkları eğitim ve devlet kademelerinde görevleri incelemiş, Repressiyaya uğrama sebepleriyle akıbetleri akademik kaynaklardan ya da kendilerinin veya yakınlarının hatıralarından derleyerek ortaya koymuştur. Akademik kaynaklardan alınmak suretiyle mağdurların ve Repressiyalar ile ilgili hafıza mekânlarının fotoğrafları da çalışmaya eklenmiştir. Tuva'daki siyasi Repressiyalar üç ayrı dönemde incelenmiştir: Birinci Repressiya Dalgası, devletin kurucu kadrolarının ortadan kaldırıldığı dönemdir. İkinci Repressiya Dalgası dönemi ise Tuva Halk Cumhuriyeti'nin SSCB'ye katılmasının önünü açan Repressiyalar olarak değerlendirilmiştir. Son dönem ise II. Dünya Savaşı'ndan Stalin'in 1953 yılındaki ölümüne kadar geçen süreyi içermektedir. 1930'lu yıllara gelindiğinde Türkmenistan'da hem genel olarak Bolşevik rejime karşı mücadele eden halka hem de o dönemin önde gelen yazar, şair ve eğitimcilerine yönelik yıldırma, korkutma, tehdit, cezalandırmanın yanı sıra o döneme kadar yayımlanmış özellikle *Mahtumkulu Divanı* başta olmak üzere; *Dede Korkut*, *Türkmen Göroğlu*, *Sayallı Hemra*, *Hüyürlükga Hemra*, *Kerem ile Aslı*, *Şasenem Garip* gibi önemli eserlerin içerikleri bakımından incelemeye alındığından bahseden **Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU**, “Türkmenistan'da Repressiya” (s. 671-682) başlıklı makalesinde o acılı günlerin izlerini şu şekilde ifade etmektedir.

Bu eserleri, genç kuşağın okuması ama bunların belli kontrollerden geçirildikten, rejimin ruhuna uygun şekilde harmonize edildikten sonra yayımlanması konusunda talimatlar verilmiştir. Özellikle 1925 sonrası neşriyatta yer alan Türkmen millî kültürü ve kimliğini yansıtan eserlerin sıklıkla yayımlanması, halk tarafından büyük ilgi görmesi Türkmenistan Komünist Partisi yöneticilerini ziyadesiyle rahatsız etmiş; Oraz Taçnazarov'un başını çektiği Bolşevik rejim sevdalısı şahsiyetler âdeta dönemin millî yazar, şair ve aydınlarını, onların eserlerini takip ettirme yoluna gitmişlerdir. Türkmenistan'da Cedit Hareketi'nin öncülerinden Orazmehmet Vepayev bir makalesinde Bolşevik rejim hakkında çok ağır eleştiriler yaptıktan sonra, rejimin Türkmen halkına zarar verdiğini ifade etmesi çok büyük rahatsızlık yaratmış ve repressiya döneminin ilk ayak sesleri bu dönemde duyulmuştur (Kalenderoğlu 2023: 675).

Prof. Dr. Gülsüm KİLLİ YILMAZ'ın “Yakut (Saha) Türklerinde Repressiya” (s. 683-719) başlıklı makalesinde Yakut topraklarında Repressiya'nın izi sürülmüştür. Ayrıca Saha Cumhuriyetinde günümüzde Repressiya kurbanlarını anmak üzere pek çok etkinlik düzenlenmekte olduğu; Verhoyansk, Batagay, Tompon, Mom ve Oymyakon rayonlarında politik Repressiya kurbanlarına adanmış olan müzeler bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte 2013 yılında Yakutsk şehri başkanı Aysen Nikolayev tarafından Repressiya kurbanlarına adanan bir heykel projesi yarışması düzenlenmesi ile ilgili bir karar alındığından bahsedilmiştir. **Doç. Dr. Aysun DEMİREZ**'in “Yeni Uygur Türklerinde Repressiya” (s. 721-733) başlıklı makalesinde Uygur Türklerinin SSCB'de yaşadığı Repressiya süreci ve bu durumun Uygur edebiyatına tesiri incelenmiştir.



Arka kapak yazısında da ifade edildiği üzere bu kitap, Repressiya mağduru Türklerin uğradıkları zulmü bir arada değerlendirmekle birlikte konu hakkında ileride Türkiye’de yapılacak çalışmalara öncülük etmek amacıyla hazırlanmıştır. Kitabın içeriği, bir dönemin karanlık sayfalarını aydınlatırken, Repressiya’nın etkilerini analiz ederek gelecekteki çalışmalara sağlam bir temel sunar. Dolayısıyla bu kitap, gelecekte yapılacak çalışmalar için sadece bir başlangıç noktası değil, aynı zamanda bir yol haritası ve ilham kaynağıdır. Umarız ki bu kitap, Repressiya’nın hafızasını canlı tutmaya ve bu önemli konu üzerindeki çalışmalara ivme kazandırmaya katkıda bulunur ve nesillere daha aydınlık bir geçmiş sunar. Öte yandan müstakil bilimsel yayınların yanı sıra konferans, kolokyum, sempozyum, seminer ve çalıştaylara ilave olarak Yüksek Lisans ve Doktora tezi boyutunda çalışmalarla da Repressiya’nın izinin sürüleceğini ümit ediyoruz. Bu noktada Ord. Prof. Fuat Köprülü’nün ismiyle bütünleşen “ilmi nesiller tamamlar” şeklindeki ifadeleri söz konusu hususu pekiştirecek niteliktedir.